

SAMED VURGUN**Sevil İBRAHİM KIZI**

Tarihte Azerbaycan kelimesini, Azerbaycan Türkleri'nin kültürel mirasını dünyaya tanıtan, edebiyatını onurlandıran bir çok büyük şahsiyet olmuştur. Bu büyüklerimiz içerisinde şiirleri yüzbinlerce kişi tarafından ezberlenen şairlerimizden birisi de Samed Vurgun'dur. Lakin halkımız onu yalnız şairliğine göre değerlendirmemektedir. Çünkü Samed Vurgun hem büyük bir bilim adamı hem Azerbaycan Bilimler Akademisinin akademisyeni hem de içtimai hadim ve kültürel alanlarda aktif faaliyet gösteren bir şahsiyet olmuştur.

O, İran-Azerbaycan Kültür Alakaları Cemiyetinin başkanı, Sovyetler Birliğinin millet vekili, ünlü bir devlet adamı olmuş, cihanda sulhun korunması uğrunda durmadan çalışmıştır. Samed Vurgun dünyanın bir çok ülkesini gezmiş ve Sovyetler Birliği mekanında büyük prestij sahibi olmuş bir Azerbaycan aydınıdır. O, Sovyetler Birliğinin en yüksek ödülleri kazanmış, sovyet halklarının tanıdığı ve sevdiği bir şair olmuştur.

Çağdaş dönemde de Samed Vurgun'un eserleri okunmakta hafızalarda ve gönüllerde yerini muhafaza etmektedir. Samed Vurgun'un şiirleri bestelenmiş şarkıları halkımız tarafından severek seslendirilmiştir. Gerek çocuklar arasında gerekse büyükler arasında en fazla şiiri ezberlenen şairler arasında yerini alır. Bundan dolayı Azerbaycan halkı Samed Vurgun'u ölümsüz bir şair olarak hatırında tutar.

Samed Yusuf oğlu Vekilov 21 Mart 1906'da Kazak Vilayetenin Yukarı Salahlı köyünde doğmuştur. Şair çocukluk yıllarını kendi köyünde geçirmiş, ilk eğitimini de orada almıştır. Küçük Samed'in çocukluğu sıkıntılar içinde geçmiştir. Altı yaşındayken annesi Mahbup hanım vefat etmiş, babası Yusuf ve büyükannesi Aişe Hanım'ın himayesinde kalmıştır. 1918 yılında ünlü edebiyatçı ve eğitimci Feridun Bey Köçerli, Gori öğretmenler okulunun Azerbaycan şubesini Kazağa aktararak Kazak öğretmenler okulunu organize etti. Samed ve kardeşi Mehdihan bu okulun öğrencileri arasına girdiler.

Okulda okuduğu yıllarda Samed Vekilov bedenen zayıf olsa da, hassas, her şeyle ilgilenen, biraz kaprisli, aynı zamanda cesaretli, iradeli ve esprili bir genç idi. Eğitime başladığı ilk günlerden itibaren ondaki yetenekler herkesin dikkatini çekmişti. O, Molla Penah Vakıf, Molla Veli Vidadi, Kasım Bey Zakir, Mirza Elekber Sabir vs. Azerbaycan şairleri ile birlikte, Rus ve Türk edebiyatı ile de ilgileniyordu. Güzel sesli olduğundan şarkı söylemeyi, şiir söylemeyi, amatör oyunlarda konuşma yapmayı seviyordu.

1922 yılında şairin babası Yusuf Ağa rahmete gitmiştir. Bir yıl sonra ise büyükannesi Aişe Hanım da vefat etmiştir. Halası kızı Hankızı Vekilova Samed ve kardeşini yalnız bırakmamış, onların tüm kaygılarını üstlenmiştir.

Genç Samed ilk şiirlerini okul yıllarında kaleme almıştır. Onun şiirleri okulunun duvar gazetesinde çıkıyordu. Bunlar genellikle, halk şiiri biçimlerinden biri olan lirik ulaçlar (koşmalar) şeklindedir.

Samed Vekilov'un okulunu bitirmesi nedeniyle yazdığı "Gençlere hitap" şiiri 1925 yılında Tiflis kentinde yayınlanan "Yeni düşünce" gazetesinde neşrolunmuştur. Bu onun ilk basılı eseri idi. Okulunu bitirdikten sonra Samed Vekilov Kazak, Guba, Gence de dahil olmak üzere, Azerbaycan'ın diğer köy ve ilçelerinde Azerbaycan dili ve edebiyat derslerini vermiştir. Kendi vatanını, toprağını, halkını ve tabiatını büyük aşkla seven ve tüm varlığı ile şiire bağlanan Samed kendine "Vurgun" müstear ismini seçmiştir.

1929 yılında Samed Vurgun İkinci Moskova Üniversitesi Edebiyat fakültesine girmiştir. Moskova'da eğitim aldığı sürede genç şair, yazarlıkla da ilgilenmiştir. 1930 yılında Vurgunun "Şairin Andı" adlı ilk kitabı yayımlanmıştır. Bu kitapta Moskova'da eğitim aldığı zaman yazdığı bir dizi siyasi içerikli ve lirik şiirleri toplanmıştır. 1930-1940 yıllarını Vurgun şiirinin rüştü ve yükselişi dönemi olarak adlandırmak mümkündür. 1934 yılında şairin "Gönül Defteri", 1935 yılında ise "Şiirler" adlı kitapları yayınlanmıştır.

1934 yılında Azerbaycan edebiyatının şaheserlerinden sayılan ve dillere destan olan ünlü “Azerbaycan” şiirini yazmıştır. Sadece 1935 yılında 7 şiir ve 100 kadar şiir yazması onun üretken bir şair olduğunun kanıtıdır.

Samed Vurgun aynı zamanda çevirmenlikle de ilgilenmiş, Puşkin’in “Yevgeni Onegin” manzum eserini dilimize tercüme etmiştir. Sonraları Gürcü şairi Şota Rustaveli’nin “Kaplan Postu Giymiş Pehlivan” eserinin de bir bölümünü büyük ustalıkla tercüme ederek okuyucularının hizmetine sunmuştur. Birinci eserin tercümesine göre Puşkin komitesi’nin “A. S. Puşkin Madalyası” ile, ikinci esere göre ise Gürcistan SSC MİKE fahri fermanı ile taltif edilmiştir. Ayrıca bir takım başka şairlerin şiirlerini de ana dilimize çevirmiştir.

Samed Vurgun 1934 yılında Haver adlı hanımla aile hayatı kurmuş ve bu evlilikten üç çocuğu doğmuştur. 1937 yılının ikinci yarısında Samed Vurgun onun ölümsüz eseri sayılan “Vakıf” dramını yazmış, 1941 yılında bu eseriyle Stalin ödülü’nü almıştır.

1939 yılında şair “Hanlar”, 1941 yılında Nizami’nin “Hüsrev ve Şirin” piyesinin motifleri üzerine “Ferhat ve Şirin” manzum dramlarını yazmış, 1942 yılında ikinci kez “Stalin Ödülü Layurati” unvanına layık görülmüştür.

Yetenekli şairin eserlerinde Büyük Vatan savaşı dönemi özel yer tutar. Bu dönemde birkaç piyes, altmışdan fazla şiir, ayrıca “Bakü’nün Destanı” adlı eserini yazmıştır.

Samed Vurgun’un savaştan sonraki dönem yapıtları da çok verimli olmuştur. Şair birbiri ardına “İnsan” (1945), “Muğan” (1948), “Aygün” (1950-51) ve “Zamanın Bayraktarı” (1952) eserlerini kaleme almıştır.

Samed Vurgun, hiçbir zaman ihtiyacı olan kişilere yardım etmekten kaçınmamış, Azerbaycan Bilimler Akademisi’nin başkan yardımcısı olarak görev yaptığı süre boyunca da herkese yardım etmeye çalışmıştır. Bu büyük vatanperver şair, Moskova’ya okumaya gönderdiği doktora öğrencilerinin ailelerine de yardım etmeyi, bursu az olanlara ise maddi kaynak sağlamayı kendisine borç bilmiştir. Ayrıca birçok ünlü bilim adamlarımızın da Bilimler Akademisi’ne girmesinde büyük rolü olmuştur.

Kazandığı saygı, sevgi ve başarılarla rağmen, Samed Vurgun da başka şairlerimiz gibi haksız yere çok üzülmüştür. 1953 yılında “Aygün” adlı eseri Vurgun’un aleyhtarları tarafından eleştirildi. Şairin Moskova’da yayımlanan “Şairin Hakları” başlıklı makalesi ise ona karşı saldırıların daha da keskinleşmesine neden olmuştur. O dönemki Cumhuriyet yönetiminin talimatı doğrultusunda Azerbaycan Yazarlar Birliği bu makalesini müzakere etti, şairin aleyhine mektup yazılarak Moskova’ya gönderildi. Onu milliyetçilikte suçlamışlar, Samed Vurgun’un şehirden çıkması yasaklanmıştır. Cumhuriyet yönetimi tarafından dram eserlerinin sahneden kaldırılmasına talimat verilmiş, hatta kitaplarının kütüphanelerden toplamasına karar imzalanmıştı. 1953 yılının eylül ayında sevgili şairimizin hapsedilmesi için tutuklama kararı çıkar. Aynı yılın yazında Sovyetler Birliği yönetiminde yaşanan değişiklikler sonucunda bu tutuklama kararı kaldırılır.

Hayatının son yıllarında onun yazarlığının yeni aşamasında, saf şiir özellikleri taşıyan şiirleri dikkat çekiyor. Bu şiirlerde yaşama bağlılık, iyilik, dostluk ve diğer insani özellikleri yansıtmakla birlikte, büyük şairin vatan ve halk karşısındaki kutsal borcunun da tecessümü vardır. Samed Vurgun, 27 Mayıs 1956’da vefat etmiştir.

Ölümünden sonra bu vatansever halk şairinin adı Azerbaycanda sembol isimler arasında yerini aldı. Bakü’de, onun adını taşıyan parka muhteşem heykeli dikildi. Ayrıca Azerbaycan Rus Dram Tiyatrosu, büyük şairimizin ismini taşımaktadır. Azerbaycan’ın birçok şehirlerine Vurgun’un büst ve heykelleri konmuş, neredeyse bütün ilçelerinde onun adını taşıyan sokaklar, okullar kültür evleri, parklar açılmıştır. Şairin köyü Yukarı Salahlıda adına “Samed Vurgun Şiir Evi” kurulmuştur. Sadece ülkemizde değil, başka şehirlerde de şairin adını taşıyan binalar dahi vardır.

Bütün bunlar gösteriyor ki, tüm varlığı ile yurdunu, halkını seven, canını vatanına feda eden insanlar asla ölmüyor. Sürekli onu seven insanların kalbinde yaşamaya devam ediyor.